

Justisdepartementet
Kriminalomsorgsavdelingen
Postboks 8005 Dep.
0030 Oslo

Oslo, 17.02.12

**HØRING – FORSLAG OM ENDRINGER I STRAFFEGJENNOMFØRINGSLOVEN MV.
(KRIMINALOMSORGENS ANSVAR FOR Å IVARETA BARN SOM PÅRØRENDE AV
DOMFELTE/INNSATTE MV.)**

Juridisk rådgivning for kvinner (JURK) viser til høringsbrev av 17.11.11 vedrørende forslag om endringer i straffegjennomføringsloven m.v. Vi takker for tilliten som høringsinstans.

JURK er et uavhengig rettshjelpstiltak som skal bidra til at alle kvinner er bevisste sin rettsstilling og at likestilling praktiseres. JURK drives av kvinnelige jusstudenter og yter tilpasset selvhjelp for kvinner med et udekket rettshjelpsbehov gjennom rettighetsformasjon, rettspåvirkning og bistand i konkrete saken.

JURK uttaler seg på bakgrunn av de erfaringer vi har gjort i vår saksbehandling, da særlig med innsatte klienter.

1. Innledning

JURK gjennomførte i årsskiftet 2010/2011 en fengselsundersøkelse, hvor det blant annet ble registrert hvorvidt informantene (de kvinnelige innsatte) hadde barn. De aktuelle kapitlene fra undersøkelsen følger vedlagt. Som det fremgår av undersøkelsens punkt 6.1, hadde 49,3 % av de kvinnelige innsatte ett eller flere barn under 18 år. Dette viser at barn er en stor gruppe pårørende, og at de som gruppe da bør tas hensyn til. Det bemerkes for ordens skyld at barn

Telefon:
22 84 29 50
Faksnr:
22 84 29 51

Telefonhenvendelse:
Man kl 09 - 15
Tir kl 09 - 15
Ons kl 17 - 20

Klientmottak:
Tir kl 12 - 15
Ons kl 17 - 20

Adresse:
Arbins gate 7
0253 Oslo
www.jurk.no

som gruppe også har rettsvern etter Barnekonvensjonen. Undersøkelsen viser også at problemstillinger knyttet til samvær er noe kriminalomsorgen må ta stilling til.

JURK bemerker innledningsvis videre at vi også har opplevd i vår saksbehandling at straffegjennomføringslovens mer skjønsmessige regler, for eksempel såkalte "kan"-bestemmelser, praktiseres ulikt fra fengsel til fengsel, og at dette nødvendigvis vil gå ut over barns rettigheter vedrørende samvær.

JURK observerer at det meste av informasjonsmaterialet rettet mot barn (for eksempel brosjyren "Martins pappa har fotlenke") og øvrige tiltak for å fremme barns rettigheter som pårørende (besøksleiligheter, "pappagrupper", prøveprosjektet som omhandler registrering av om innsatte har barn), hovedsakelig har et mannsperspektiv. Etter JURKs vurdering er kvinne- og ikke minst mødreperspektivet så godt som fraværende. I den vedlagte undersøkelsen går det frem at mange av mødrene som sonet kortere dommer, ikke fortalte barna sine at de var i fengsel. Dette ble blant annet begrunnet med at de ville skåne barna sine mot den påkjeningen det er å ha mor i fengsel. Mange trakk her frem skamfølelse som et viktig moment. Flere undersøkelser har også fastslått at kvinnelige innsatte i større grad enn menn stigmatiseres, da en kan si at de er doble lovbrøyttere: de har brutt straffeloven, men også sosiale og kjønne normer.¹ Denne standarden kan ha en innvirkning på barns opplevelse av det å ha mor i fengsel, noe som kan tale for at det er en større påkjening for barnet å ha mor i fengsel, enn far.

2. Merknader til de enkelte punkter i høringen

2.1 Kommentarer til høringsnotatet punkt 2 Kriminalomsorgens ansvar for å ivareta barn som pårørende av domfelte/innsatte

JURK bemerker at Departementet ønsker å øke tilbudet om telefonbruk ved mer fleksible regler som et ledd i å styrke barns rettigheter som pårørende. Departementet har også fremhevet at de arbeider for å sikre barn av utenlandske innsatte sitt rettsvern. JURK bemerker at vi har mange saker hvor utenlandske innsatte får veldig liten telefontid fordi fengselet, av sikkerhetsmessige årsaker, må forstå hva den innsatte sier til sine pårørende. Dette forutsetter ofte at fengselet må skaffe tolk, noe JURK opplever blir nedprioritert på grunn av økonomiske hensyn. JURK bemerker at dette er en kostnadspost som må økes dersom utenlandske innsattes barn i praksis skal få den samme retten til kontakt med sine foreldre som den norske barn har.

2.2 Kommentarer til høringsnotatet punkt 3 Forslag til lovendringer om kriminalomsorgens ansvar for å ivareta barn som pårørende av domfelte/innsatte

2.2.1 Kommentarer til høringsnotatet punkt 3.1.1

JURK understreker at det gjeldende vernet som omhandler barn som pårørende, blir praktisert ulikt innenfor kriminalomsorgen. Dette har sammenheng med de vide rammene bestemmelsene om barns rettigheter i straffegjennomføringsloven, samt økonomiske prioriteringer. Problemstillingen kan illustreres med besøksleiligheten på Bredtveit, som ligger så nære hovedporten at fengselet av sikkerhetsmessige årsaker (rømningsfare) må ha dobbel bemanning når den skal tas i bruk. JURK mistenker at dette økonomiske hensynet fører til at

besøksleiligheten ikke blir brukt i så stor grad det i utgangspunktet var tiltenkt i St.meld. nr. 37 (2007-2008), jf. meldingens punkt 11.5.2 og 13.1.

JURK har minimal erfaring med at det blir tatt stilling til hensynet til barnets beste i vedtak fra kriminalomsorgen. JURK stiller seg dermed bak forslaget til Departementet om å gjøre denne hjemmelen klarere og mindre overlatt til kriminalomsorgens skjønn, slik at barns rettigheter lettere blir ivaretatt.

2.2.2 Kommentarer til høringsnotatet punkt 3.1.2

JURK viser til den vedlagte undersøkelsens punkt 10.5, hvor det fremgår at et klart flertall av de innsatte kvinnene ikke eller bare av og til fikk treffe helsepersonell da det var behov for det. Rusproblematikk er et velkjent problem hos innsatte i norske fengsler i dag. På bakgrunn av dette er det nærliggende å tro at manglende oppfølging av barn som pårørende til foreldre med for eksempel rusavhengighet som beskrevet i Ot.prp. nr. 84 (2008-2009), særlig gjør seg gjeldende overfor barn med foreldre i fengsel. JURK bemerker at disse barna er spesielt utsatt som gruppe, og trenger da særlig vern.

2.2.3 Kommentarer til høringsnotatet punkt 3.1.3

JURK har ingen kommentarer til dette punktet, og stiller seg bak Departementets redegjørelse.

2.2.4 Kommentarer til høringsnotatet punkt 3.2

JURK stiller seg svært positive til Departementets utforming i forslaget til ny § 3 a, første ledd og ordlyden "skal". Dette vil stille større krav til kriminalomsorgens vurderinger hvor hensynet til barnets beste skal tillegges vekt, og føre til en mer helhetlig praksis innen kriminalomsorgen.

Imidlertid stiller JURK spørsmål ved ordlyden " søke å avklare" i § 3 a første ledd, bokstav a). Etter JURKs vurdering er dette en vag ordlyd som kan tilsi at kriminalomsorgen ikke er særlig forpliktet til å kartlegge hvilke innsatte som har barn. Det bemerkes at det er en forutsetning for at lovforslaget skal være en realitet, at kriminalomsorgen faktisk vet hvorvidt de innsatte har barn eller ikke. JURK legger dermed frem følgende forslag til ny § 3 a, første ledd bokstav a): *"avklare om domfelte/innsatte har barn"*.

JURK finner det svært positivt at Departementet har foreslått å lovfeste at det skal være en barneansvarlig ved alle lokale enheter innen kriminalomsorgen i § 3 a, første ledd, bokstav c). Dette vil konkretisere ansvaret for å ivareta barns rettigheter og behov som pårørende. Barneansvarligs funksjon er videre beskrevet i bestemmelsens andre ledd. JURK ønsker å komme med følgende bemerkninger til ordningen med barneansvarlig.

Før det første stilles det spørsmålstegn til hvordan Departementet faktisk skal håndheve plikten til å opprette en barneansvarlig. JURK trekker her er parallell til den lovpålagte plikten til å opprette familievoldskoordinatorer. Etter JURKs erfaring^u har det tatt lang tid å få denne ordningen på plass, og den er heller ikke fullt ut gjennomført. JURK mener videre at det bør legges opp til at alle barneansvarlige skal samarbeide om hvordan man skal ivareta hensynet til

barns beste innen kriminalomsorgen. Man kan tenke seg en ordning lagt opp som familievoldskoordinatorordningen, med årlige møter og mål- og handlingsplaner. Dette vil igjen styrke lik behandling av lovverket innen kriminalomsorgen og utvikling på området.

For det andre bemerker JURK at det ikke er satt av økonomiske midler til opprettelse av en ny stilling. JURK finner dette betenkelig, og bemerker videre at forslaget vanskelig kan sies å bli en realitet dersom det ikke er støttet økonomisk.

For det tredje vil JURK bemerke at det ikke er Departementets mening å opprette en egen stilling, men at ansvaret skal bakes inn i en allerede eksisterende stilling ved den enkelte lokale enheten. JURK er bekymret for at ansvaret vil bli pulverisert, i og med at det er veldig vagt hvem Departementet ser for seg at man som barneansvarlig svarer til. JURK foreslår derfor at det opprettes en egen heltidsstilling i likhet med familievoldskoordinatorordningen. Dette særlig fordi et slikt ansvar krever kompetanse som ikke nødvendigvis finnes ved alle lokale enheter i kriminalomsorgen. I alle tilfeller, bør det presiseres hvilken allerede eksisterende stilling dette ansvaret skal bakes inn i. JURK bemerker at opplæring av barneansvarlige i så fall blir en problemstilling Departementet må redegjøre for, og at denne opplæringen åpenbart bør være den samme for alle barneansvarlige. JURK stiller seg ikke bak forslaget til at nærmere regler om organisering av tjenesten skal fastsettes i underliggende regelverk, da det er fare for at da vil åpnes for forskjellige lokale løsninger og igjen vil svekke barns rettigheter som pårørende.

For det fjerde stiller JURK seg bak de oppgavene Departementet har skissert at barneansvarlige skal ha. Imidlertid er noen av dem relativt vage. Det kan dermed være vanskelig for den barneansvarlige å initiere handling. Videre bør det være en oppgave å samarbeide med øvrige barneansvarlige når det gjelder for eksempel mål- og handlingsplaner, rapporter eller høringer.

JURK stiller seg bak forslaget til ordlyden i § 3 a, første ledd, bokstav d), men etterlyser en redegjørelse for hvilken vekt momentet om barns rett til samvær har i forhold til alminnelige og konkrete sikkerhetsvurderinger. JURK bemerker videre at i og med at denne ordlyden er en videreføring av dagens § 3 andre ledd, taler det for at dette ikke skal innebære noen realitetsendring. JURK ser dette som noe problematisk, da vi har erfaring med at dette momentet etter dagens regler sjelden blir vektlagt. Imidlertid er det mulig at dette avhjelpes av Departementets øvrige forslag.

2.3 Kommentarer til høringsnotatet punkt 4 Straffegjennomføring med elektronisk kontroll

JURK stiller seg fullt og helt bak Departementets vurdering på dette punktet.

2.4 Kommentarer til høringsnotatets punkt 5 Målgruppe for narkotikaprogram med domstolskontroll

JURK har på dette punktet ingen kommentarer til høringsnotatet da vi ikke har erfaringsgrunnlag til å uttale oss.

3. Avsluttende kommentarer

JURK ønsker her å bemerke at vi i utgangspunktet stiller oss svært positive til at barns rettigheter som pårørende er styrket i straffegjennomføringsloven ved høringsnotatet. Imidlertid stiller vi spørsmål ved om rettighetene vil bli en realitet siden de ikke er støttet økonomisk. JURK savner en redegjørelse for hvordan Departementet ser for seg at tiltakene beskrevet i høringsnotatet skal iverksettes i praksis uten økonomiske midler.

For Juridisk rådgivning for kvinner (JURK)

Ida Engen

Ida Thorsrud

Vedlegg: som anført.

ⁱ Dobash Russel P., Dobash, Emerson and Gutteridge, Sue (1986): "The Imprisonment of Women", Oxford, Blackwell.

Koch, Ida (1988): "Kvinder i fængsel" i: Kvinneres skyld: en nordisk antologi i kriminologi. Cecilie Høugård og Annika Snare (red). Oslo: Institutt for kriminologi og strafferett. KS-serien nr. 2.

Brown, Beverly (1990): "Reassessing the critique of biologism" i *Feminist Perspectives in Criminology*. Loraine Gelstrophe & Allison Morris (red.) Philadelphia: Open University Press.

Vegheim, Berit (1997): "Kvinneres møte med straffeapparatet" Institutt for kriminologi og strafferett. K-serien nr. 1-95.

ⁱⁱ Johansen, Marte (2011): JURK Rapport nr. 55 "Politiets familievoldskoordinatorer – Fungerer ordningen?"